

HERZÁN, Martin: *Jihlava ve spárech StB. Historie tajné policie KSČ v Jihlavě 1945–1990*. Jiří Vybíhal, místo vydání neuvedeno, 2011, 127 stran

HERZÁN, Martin: *Třebíč ve spárech StB. Historie tajné policie KSČ v Třebíči 1945–1990*. Martin Herzán, místo vydání neuvedeno, 2012, 179 stran

HERZÁN, Martin: *Třešť ve spárech StB. Historie tajné policie KSČ v Třešti 1945–1990*. Martin Herzán, místo vydání neuvedeno, 2013, 101 stran

Při zkoumání totalitních či autoritativních režimů hraje vždy důležitou roli studium jejich represivního aparátu. Ani Československo v období vlády komunistické strany nemůže tvořit výjimku, a tak už více než dvacet let trvá zájem domácích historiků o problematiku dějin československé tajné politické policie – Státní bezpečnosti (StB). Od prvotních základních přehledových studií se přitom zájem posouvá stále ke konkrétnějším stránkám fungování a činnosti StB.¹ Součástí této „konkretizace“ je také soustředění na činnost Státní bezpečnosti v určité geografické oblasti. Toto zaměření je zajisté více než žádoucí, neboť právě studium činnosti příslušníků StB v konkrétním regionu představuje jednu z možností, jak přesněji poznat, pochopit a definovat roli, kterou represivní složky hrály jak v každodenním životě jednotlivých skupin obyvatel, tak ve fungování a udržování komunistického režimu jako celku.

Literatura v tomto ohledu však zatím bohužel není příliš obsáhlá. Odhlédneme-li od publikací, které popisují konkrétní případy likvidace protirežimních skupin či organizací, představují zřejmě jediné dvě položky velmi zdařilá studie Prokopa Tomka o činnosti Státní bezpečnosti v okrese Havlíčkův Brod v letech 1960–1989² a kratší příspěvek Libora Svobody, zaměřený na krajské velitelství StB v Českých Budějovicích počátkem 50. let.³ Dále lze jmenovat pouze knižně nevydané texty, konkrétně dvě diplomové práce vzniklé na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity, které se týkají Jihlavského kraje v letech 1948 až 1960 a okresu Svitavy v 60. a 70. letech.⁴

Každé další rozmnožení řady regionálně zaměřených publikací lze proto jedinec vítat a tří recenzované práce, vydané v průběhu čtyř minulých let, nepředstavují výjimku. Jejich autorem je Martin Herzán, výtvarný umělec, regionální politik a občanský aktivista, z jehož pera vyšla vedle zmiňovaných prací také řada dalších, velmi různorodých publikací (včetně básnických sbírek), z nichž některé ale musíme označit za značně diskutabilní, zejména kvůli tomu, že má autor určitou slabost pro různé

1 Podrobný přehled literatury podává úvodní kapitola knihy KALOUS, Jan a kol.: *Biografický slovník představitelů ministerstva vnitra v letech 1948–1989. Ministři a jejich náměstci*. ÚSTR, Praha 2009.

2 TOMEK, Prokop: *Okres na východě 1960–1989. Občané a nejnižší článek Státní bezpečnosti na příkladu okresu Havlíčkův Brod*. Vyšehrad, Praha 2008.

3 SVOBODA, Libor: Státní bezpečnost v Českobudějovickém kraji v roce 1953. In: PETRÁŠ, Jiří – SVOBODA, Libor (eds.): *Osm let po válce. Rok 1953 v Československu*. ÚSTR, Praha 2014, s. 52–77.

4 ONDRA, Hubert: *Sonda do vývoje Státní bezpečnosti v Jihlavském kraji v letech 1948–1960* (Bakalářská diplomová práce). Historický ústav FF MU, Brno 2011. Viz http://is.muni.cz/th/262588/ff_b/ (citováno k 27. 4. 2015). ŠVEC, Jakub: *Státní bezpečnost na okrese Svitavy v 60. a 70. letech. Pohled do činnosti a struktury tajné politické policie na úrovni okresu* (Bakalářská diplomová práce). Historický ústav FF MU, Brno 2011. Viz http://is.muni.cz/th/264055/ff_b/ (citováno k 27. 4. 2015).

konspirační teorie a záhady (hodně napoví již tituly jako *UFO nad Třebíčí* /Včelka, Plzeň 1994/ nebo *Totalitní světovláda* /Mezinárodní komise svědomí, Třebíč 2000/). Těžiště Herzánovy publikační činnosti nicméně spočívá v literatuře faktu – kromě recenzovaných knih najdeme v této skupině také práce *Utajené dějiny Jihlavy 20. století* (vlastním nákladem, Jihlava 2014) nebo *StB v zákulisí filmu Císařův pekař a Pekařův císař* (vlastním nákladem, Jihlava 2013). Snad z tohoto důvodu se autor na svých osobních webových stránkách označuje za historika,⁵ přestože tento obor nestudoval (je absolventem teologické fakulty českobudějovické univerzity), tuto informaci pak ochotně převzala lokální média, která vydání recenzovaných knih zaznamenala a komentovala.⁶ Vhodnějším označením by však patrně bylo spíše „soukromý badatel“ či „amatéřský historik“. Herzánovy knihy s historickou tematikou, včetně zde představené trojice, totiž evidentně nemají ambice zařadit se mezi odborné historické monografie, autor je vědomě stylizuje do polohy populárně-naučné a to se snaží respektovat i autor této recenze.

Jak už vyplývá z názvů hodnocených prací, zaměřil v nich autor svou pozornost postupně na tři města západní Moravy – Jihlavu, Třebíč a Třešť. Svůj výběr sice nijak nezduodňuje, je však zřejmé, že koresponduje s jeho rodným regionem i současným působištěm. Podle jeho vlastních slov se ve všech třech případech snažil *objektivně ukázat dosud skrytou tvář a praktiky tajné Státní bezpečnosti*⁷ v daném městě v letech 1945 až 1990. Jeho cílem přitom nebyl pouhý faktografický výčet, ale *hlavně přiblížení toho, jak zdejší StB ovlivnila vývoj událostí a životy lidí zde žijících*.⁸ Autor také vyjadřuje přání, aby každá z těchto knih byla nejen rozšířením čtenářových znalostí, ale i poučením.

Zvoleným cílům plně odpovídá i styl – čtivý, žurnalistický sloh, který činí text přístupným i běžnému čtenáři. Nevyhne se však občasným klopýtnutím ve formě nežádoucích opakování či nelogických spojení, což jistě souvisí s tím, že knihy neprošly jazykovou korekturou. Vzhledem k omezeným finančním možnostem autora a vydavatele (většinou v jedné osobě) je to však jistě pochopitelné.

Samotná náplň knih stanovené cíle zcela nesplňuje. Obecně lze konstatovat, že především čtenářům jen se všeobecným povědomím o existenci Státní bezpečnosti tyto texty přinesou podstatné prohloubení znalostí o dané problematice, ale rozhodně ne ve slibovaném rozsahu. Spíše než avizovanou „historii StB“ v daném místě texty nabízejí pouze její útržky či střípky ve formě osobních svědectví či úředních dokumentů vztahujících se k jednotlivým aspektům činnosti StB. Autor se tyto jednotlivé fragmenty většinou ani nesnaží nějak propojovat, analyzovat, vysvětlovat či alespoň komentovat, vyjma základní morální soudy hodnotící fakt, že velká část toho, co StB prováděla, je z dnešního hlediska odsouzeníhodné.

5 PhDr. Martin Herzán, *Úvod* – viz <http://www.martin-herzan.estranky.cz> (citováno k 27. 4. 2015).

6 MUSILOVÁ, Zuzana: Nová kniha představuje Třešť ve spárech Státní bezpečnosti. *Jihlavský deník.cz*, 31. 10. 2013 – viz http://jihlavsky.denik.cz/zpravy_region/nova-kniha-predstavuje-trest-ve-sparch-statni-bezpecnosti-20131031.html (citováno k 27. 4. 2015).

7 HERZÁN, Martin: *Jihlava ve spárech StB. Historie tajné policie KSČ v Jihlavě 1945–1990*, s. 5. Identická pasáž se nachází na téže straně také v knihách o Třebíči a Třešti.

8 Tamtéž.

Této „fragmentárnosti“ odpovídá také poněkud nešťastné členění recenzovaných prací – každá se skládá z velkého počtu velmi různě rozsáhlých kapitol (Jihlava 22, Třebíč 35, Třešť 24), z nichž některé čítají několik stran, jiné jsou v rozsahu pouhého odstavce. Kapitoly, zaměřené většinou tematicky na určitou stránku činnosti StB, se až na výjimky dále dělí na oddíly, ovšem opět o velmi různé délce.

V úvodních kapitolách každé z prací autor velmi stručně představuje závěr války v daném místě, zformování tzv. revolučních gard a násilné excesy vůči německým obyvatelům – v případě Jihlavy se podrobněji zabývá fyzickou likvidací okresního hejtmána, u Třešti zase „předčasným“ povstáním proti okupantům, které vyústilo nejprve v týrání místních Němců a posléze v obsazení obce jednotkou SS a hromadnou popravu těch povstalců, kteří nestihli uprchnout do okolních lesů.

Následuje více než stručný nástin organizačního vývoje Státní bezpečnosti v Československu z hlediska jejich teritoriálních útvarů (autor se omezuje jen na několik odstavců), doplněný o životopisné údaje dvou prominentních příslušníků StB, kteří svou služební kariéru začínali na Jihlavsku – Milana Moučky a Antonína Prchala. Přestože u dalších životopisů příslušníků StB, které v textu prezentuje, využívá přímo jejich personální spisy z Archivu bezpečnostních složek (ABS), u jmenovaných si vystačí pouze se sekundární literaturou, kterou navíc nevolí příliš vhodně – na jedné straně využívá paměti „špiona“ Josefa Frolíka, jehož informace zcela nekriticky přejímá, na straně druhé opomíjí práce Prokopa Tomka a Jana Frolíka,⁹ kteří o obou představitelích podávají informace zatím zdaleka nejpodrobnější.

Další kapitola přináší podrobné životopisy čelných představitelů (velitelů, resp. náčelníků) daného útvaru, které v případě Třeště, kde samostatný útvar existoval jen v letech 1954 až 1960, doplňují medailony všech zde sloužících příslušníků. Tyto kapitoly lze považovat za nejzdařilejší a také nejpřínosnější – vedle vylíčení průběhu služby každého příslušníka zde najdeme i další zajímavé údaje, které umožňují statistické vyhodnocení – nejen rok narození, vstup do KSČ a přijetí k Bezpečnosti, ale také místo narození, rodinné poměry a u některých dosažené vzdělání. V „třeštské“ knize, která je v pořadí poslední, tak autor již disponoval životopisnými údaji minimálně 25 velitelů a 14 řadových příslušníků. Bohužel, o žádné statistické vyhodnocení se nepokusil a údaje (kromě data narození) ani neprezentoval ve formě tabulky, což by jistě bylo vhodné. I při letmém pohledu se však ukážou zajímavá zjištění. Předně – velitelské kádry všech tří útvarů představovaly až do konce 70. let velmi homogenní skupinu, a to jednak věkem (až na jedinou výjimku šlo o muže narozené v letech 1919 a 1930), dále pochopitelně stranickou příslušností (všichni členové KSČ z let 1945 až 1947 až na jednoho předválečného komunistu a jednoho s členstvím od března 1948), dosaženým vzděláním (jednou bez dokončeného základního vzdělání, ostatní vyučeni různým řemeslům – najdeme zde koláře, zedníka, obuvníka, zámečníka, truhláře, cementáře, tesaře nebo elektrotechnika; pouze jediný příslušník byl absolventem gymnázia) a konečně i tím, že všichni pocházeli přímo z Vysočiny.

9 K osobě Milana Moučky viz TOMEK, Prokop: *Život a doba ministra Rudolfa Baráka*. Vyšehrad, Praha 2009, s. 101–108; k Antonínu Prchalovi FROLÍK, Jan: Plukovník Antonín Prchal a jeho doba. In: *Minulostí Západočeského kraje*, 1996, roč. 31, s. 129–158.

Sám autor pak správně postřehl ještě jeden rys, který byl společný prakticky všem velitelům až do poloviny 50. let – ve funkci se poměrně rychle střídali, nikoli však proto, že by původní velitel odcházel na vyšší post na centrální pražský útvar, ale proto, že se dopouštěli závažných kázeňských prohřešků – nadměrné pití alkoholu, manželské nevěry a zneužívání služebních vozidel a objektů k soukromým účelům. Všechny zmiňované přečiny se někdy udávaly současně – evidentně nebylo výjimkou, že velitelé sloužící v 50. letech spolu s podřízenými nakoupili alkohol, nasedli do služebních vozů a odjeli na konspirační chatu popíjet, což zakončili intimnostmi buďto s kolegy, nebo s jinými dívkami, které vzali s sebou.

Uváděné údaje také naznačují, že na přelomu 70. a 80. let došlo na velitelských postech v Jihlavě i Třebíči (třeštský útvar již v té době neexistoval) ke generační výměně – do vedení se dostávaly kádry narozené v polovině 40. let nebo později. Přestože zde vycházíme z údajů pouze čtyř příslušníků, zdá se, že i nadále pocházeli z daného regionu, jejich vzdělání se však poněkud zvyšovalo (dva již měli maturitu). Členství v KSČ pochopitelně zůstávalo.

Po načrtnutí profilů příslušníků StB autor v dalších kapitolách představuje sídla, která StB v daném městě využívala, a také vězeňskou budovu, v níž byly soustředěny osoby Státní bezpečností zatčené či vyšetřované (v případě Jihlavy navíc doplněná o svědectví pamětníků, získaná jak z literatury, tak z denního tisku nebo z osobních archivů).

Dále Martin Herzán prezentuje ve formě krátkých souhrnů podle jeho názoru nejzajímavější události či skutečnosti, které činnost Státní bezpečnosti v daném městě provázely. Jedná se především o prohřešky místních příslušníků, které objevil v personálních spisech a které velmi názorně ilustrují jejich již zmíněné kázeňské problémy.

Ve všech třech knihách najdeme také kapitolu zabývající se internací bývalých ministrů lidové strany Františka Hály a Jana Šrámka v premonstrátském klášteře v Nové Říši v roce 1948 a dále pozoruhodný návrh na zřízení „kárného tábora“ na Jihlavsku, vznesený již v roce 1946. V dalších kapitolách autor stručně představuje pronásledování některých organizací a skupin obyvatel ze strany StB, konkrétně katolické církve, bývalých skautů nebo junáků, příslušníků Sokola a Orla a několika dalších organizací. Vzhledem k tomu, že několik významných skupin chybí (např. soukromí zemědělci nebo členové nekomunistických stran), bylo by jistě namístě, aby autor svůj výběr komentoval a zdůvodnil. Rovněž určitá povrchnost, s jakou jsou tyto kapitoly pojaty, je určitě ke škodě věci – text se totiž samotnému „pronásledování“ (např. jakými mechanismy bylo uskutečňováno) vlastně téměř nevěnuje, pouze je konstatuje a velmi vágně vysvětluje (například: *Sokolové byli příliš zásadoví na to, aby s nimi mohlo být lebbe manipulováno v nově příchodím komunistickém režimu*¹⁰). Výjimku tvoří citace z několika porad velitelů StB a ročních plánů práce, které však autor nijak blíže nekomentuje ani nevysvětluje.

10 HERZÁN, Martin: *Jihlava ve spárech StB*, s. 89. Identická pasáž se nachází také v autorových knihách o Třebíči (s. 100) a Třešti (s. 74).

Rozsahem krátké, ale zajímavé jsou kapitoly zabývající se cenzurou pošty a rušením zahraničního rozhlasového vysílání, které najdeme v knihách o jihlavské a třebíčské StB. Nachází se zde například prepis hlášení o stavu a možnostech cenzury na jihlavském krajském velitelství StB z roku 1949 a dále popis umístění rušiček zahraničního rozhlasového vysílání v daném regionu i jiné podrobnosti o jejich fungování.

Ve všech recenzovaných pracích najdeme také kapitoly věnující se devastaci některých památek a uměleckých děl na Vysočině v letech 1948 až 1989. Navazují na ně části, v nichž Martin Herzán představuje stavby či artefakty, které období komunistické vlády naopak buď přečkaly, nebo v tomto období dokonce vznikly, a to navzdory tomu, že zobrazovaly či propagovaly režimem odmítané osobnosti nebo názory. Zmíněno je několik pomníků T. G. Masaryka, které alespoň část komunistické vlády přečkaly buďto díky své nenápadné poloze, nebo díky dobrovolníkům, kteří je ukryli, dále několik církevních staveb (kaplí, křížů), jež byly ve sledovaném období vystavěny, a také pomník československým letcům bojujícím v řadách anglického letectva za 2. světové války, který byl svépomocí vybudován na sokolském tábořišti poblíž Telče v roce 1976 (!) a na svém místě vydržel až do pádu režimu. Náplň těchto kapitol někdy vzbuzuje rozpaky – u mnoha církevních staveb autor totiž nezaznamenává nic jiného než samotný fakt, že vznikly toho či onoho roku. Podobně u některých pomníků či pamětních desek věnovaných komunisty „neoblíbeným“ osobnostem udává pouze jejich umístění a údaj o jejich (někdy velmi opožděném) odstranění. Není tedy zcela zřejmé, proč tyto údaje autor zařadil do práce o Státní bezpečnosti.

Závěrečné kapitoly knih věnovaných Jihlavě a Třebíči obsahují pozoruhodné střípky z činnosti tamějších útvarů StB v období posledních měsíců jejich existence, tedy od listopadu 1989 do února 1990. Konkrétně autor zmiňuje například pohotovost během volby Václava Havla prezidentem, jednání místních představitelů StB a Veřejné bezpečnosti s lokálními zástupci Občanského fóra nebo prověrky zdejších příslušníků StB na počátku roku 1990. Pozornost zde zasluhuje například údaj z Třebíče, z něhož se dozvídáme, že ze 17 příslušníků místního útvaru StB bylo během prověrek na jaře 1990 devět ponecháno v rodící se nové zpravodajské službě (všichni totiž údajně nastoupili až nedlouho před listopadem 1989), dvěma byl doporučen přestup k uniformované složce a pouze dva byli z řad policie vyloučeni (u čtyř zbývajících prověrka nebyla tehdy ještě ukončena). Názorný příklad toho, že československá revoluce byla vskutku „sametová“.

Po představení obsahu recenzovaných prací k němu nyní učiňme dvě připomínky. Za první – udivuje absence některých stěžejních témat, především tzv. agenturně-operativní činnosti StB, tedy využívání tajných spolupracovníků. Právě to přitom v průběhu celého období tvořilo základní součást každodenní práce jejich příslušníků. Namísto by tak jistě bylo například stručně uvedení některých konkrétních případů agenturního rozpracování (ať už konkrétní osoby, skupiny osob nebo instituce), v ideálním případě v různých etapách zkoumaného období.

Za druhé – bylo již řečeno, že struktura všech tří prací je velmi podobná. To je vcelku pochopitelné (jejich téma je také podobné) a odůvodnitelné, co však překvapí, je fakt, že mnohé části textu (odstavce, oddíly i celé kapitoly!) jsou ve všech třech knihách zcela identické, další jsou pak společné vždy dvojici knih. Některé části textu

jsou jen zběžně upraveny (záměnou názvu města), aby odpovídaly potřebě aktuální knihy. Zejména v případě poslední vydané publikace (*Třešť ve spárech StB*) tak došlo k situaci, že zhruba polovina jejího textu byla již doslovně (či s nepatrnými úpravami) otištěna v předchozích dvou! Mnohý čtenář, zejména pokud si všechny tři knihy zakoupil, by tak jistě mohl autora podezřívát z podvodných úmyslů (pravděpodobně však neprávem – jak už bylo zmíněno, autor dvě ze tří těchto knih vydal vlastním nákladem, což vzhledem k situaci na trhu touhu po zisku prakticky vylučuje).

Vedle tohoto „sebeplagiátorství“ autorovy práce vykazují také některé další nedostatky, na něž zde musíme upozornit. Čtenář by však měl zároveň mít na paměti, že Martin Herzán není profesionální (či vystudovaný) historik, což ho, alespoň do určité míry, omlouvá. Na první pohled jsou patrné velké nedostatky v práci s literaturou i prameny. U využití sekundární literatury je zcela namístě výtka týkající se jejího rozsahu. Autor bohužel zcela opominul i některé základní práce v oboru, z nichž mohl načerpat nezbytné znalosti o organizačním vývoji i pracovní náplni Státní bezpečnosti, a mohl se tak vyhnout některým omylům (pojem „operativa“ například čtenáři vysvětluje jako *sledování, zatýkání, výslechy*,¹¹ což je omyl – „operativou“ bylo míněno zpravodajství, v pojetí StB tedy především práce s agenty a informátory). Naproti tomu mezi zdroje, z nichž s důvěrou přejímá poznatky, zařadil i takové, u nichž je namístě jistý odstup (zejména články ze současných novin a běžných časopisů).

Výběr primárních pramenů je pak na vyšší úrovni – autor vedle dokumentů uložených v Archivu bezpečnostních složek (personální spisy příslušníků a ojediněle dochované dokumenty z provenience regionálních útvarů) shromáždil také mnoho cenných osobních svědectví. Některá z nich získal přímo rozhovory s pamětníky, jiná z osobních pozůstalostí a některá se mu podařilo objevit v regionálním tisku (zde pozornost zasluhují především ta zveřejněná již v roce 1968 v jihlavských novinách *Jiskra*). I rozsah použitých pramenů by ovšem bylo možné rozšířit – především o dokumenty vztahující se ke sledování konkrétních osob či institucí, které jsou uloženy v případě zkoumaných regionů v ABS ve svazkové agendě krajské správy ministerstva vnitra Brno.

Interpretace a kritika pramenů představuje asi nejslabší stránku práce, autor na ni totiž zcela rezignoval. Týká se to například ústně předaných informací. Některé z nich ani nelze považovat za svědectví pamětníků, mají totiž očividně spíše povahu moderních pověstí (označovaných někdy anglickým termínem „urban legend“), tedy silně nadnesených a šokujících historek. Archivní prameny zase autor buďto neinterpretuje vůbec (pouze je vkládá do textu), nebo dochází ke zbrklým soudům a přehnaným „senzacím“. Například cituje hlášení o činnosti jihlavské úřadovny StB z listopadu 1945. Oprávněně jej zde zaujala věta, kterou do knihy parafrázoval takto: *v tomto období projížděl Jihlavou poslanec Šverma, vše mělo hladký průběh*.¹² Jak sám dodává, vzhledem k tomu, že Šverma zahynul během Slovenského národního povstání v listopadu 1944, je to velmi podivné. Herzán z toho ovšem vyvozuje: *Nebo že by to bylo trochu jinak*

11 TÝŽ: *Třešť ve spárech StB. Historie tajné policie KSČ v Třešti 1945–1990*, s. 13.

12 TÝŽ: *Jihlava ve spárech StB*, s. 31.

a Jan Šverma zemřel jen na oko, aby byl jen uměle vytvořenou legendou?¹³ Při formulaci tohoto velmi odvážného tvrzení mu nevádí zřejmá nelogičnost – pokud bychom předpokládali pravdivost navrženého řešení, proč by komunistické špičky o takové akci, i kdyby ji připravily a zrealizovaly, informovaly lokální úřadovnu StB, které navíc v té době velel sociální demokrat?¹⁴ Řešení přitom spočívá přímo v citované zprávě (jejíž doslovný přepis Martin Herzán ochotně poskytl autorovi této recenze). V dokumentu datovaném 16. listopadu 1945 totiž čteme: *Návštěvy významných osob v minulém týdnu nebyly. Převoz posl. Švermy Jihlavou měl hladký průběh.* Stěžejní je zde první věta, která je s druhou v rozporu (Šverma by přece byl „význačná osoba“). Vzhledem k tomu, že zmiňovaný převoz proběhl téměř přesně rok po jeho úmrtí, je řešení zřejmé – jednalo se o převoz Švermových ostatků ze Slovenska do Prahy.

Nebo další příklad – v knize o Třebíči Herzán podle jednoho z dokumentů uložených v ABS (opět s patřičnou dávkou senzacechtivosti) uvádí, že v září 1989 *třebíčská StB jakoby zešilela a objednala si doslova metráky špičkových zabijáckých zbraní.*¹⁵ Konkrétně se jednalo o samopaly, noční zaměřovače, *speciální kulovnice pro odstřelování lidí*, brokovnice, zbraně pro střelbu v uzavřených objektech, slzotvorné náboje a útočné nože. Účel těchto zbraní pak Herzán navrhuje v nadpisu tohoto oddílu – *Chystala StB v Třebíči ozbrojený masakr?* Odpovědí, kterou však neuvádí, by mělo být samozřejmě „ne“. Tyto zbraně byly totiž pravděpodobně určeny pro ochranu jaderné elektrárny Dukovany, v jejímž areálu působilo jedno z oddělení trebičské StB.

Recenzované publikace Martina Herzána dosud pozornost historické obce nezbudily. Jak z uvedeného vyplývá, je to do značné míry oprávněné. I přesto obsahují některé hodnotné informace, které mohou alespoň částečně pomoci při hledání odpovědí na otázky spojené s fungováním represivního aparátu komunistického režimu na lokální úrovni. Alespoň do zběžného povědomí badatelů zabývajících se bezpečnostními složkami v období let 1945 až 1990 by proto vstoupit měly.

◆ Libor Bílek

13 Tamtéž.

14 Tamtéž, s. 17.

15 HERZÁN, Martin: *Třebíč ve spárech StB. Historie tajné policie KSČ v Třebíči 1945–1990*, s. 156.